

Collegium Transsylvanicum Alapítvány

az erdélyi magyar oktatás reformjáért

A kisebbségi oktatási rendszer mai gondjai között különös súllyal jelentkezik a szakemberhiány, valamint a tanítás szemléleti és módszertani válsága, ami az átmenettel együtt jár. A gondokat súlyosbítja, hogy megoldásukra nincsen anyagi fedezetünk. Az egzisztenciális problémák a pedagógusok egy részét továbbra is kivándorlásra készítetik, és kevesen vannak, akik az új, nagy erőfeszítéssel járó szakmai feladatok megoldására (tantervek és tankönyvek, segédkönyvek és munkafüzetek kidolgozására) vállalkoznának.

Alapítványunk célja, hogy támogassa az Erdélyben magyar nyelven folyó iskolai, főiskolai és egyetemi oktatás színvonalának emelését, ösztönözze a pedagógusokat, hogy részt vállaljanak ebben a közös ügyben, mely szakmai jellegén túl a romániai magyarság egyik egzisztenciális érdeke.

A *Collegium Transsylvanicum Alapítvány* tevékenységének két fő programja van.

Az első program a pedagógusok szakmai tevékenységének javítását szolgálja olyan módon, hogy új tantervek, tankönyvek kidolgozásában, alternatív tantervek kipróbálásában segíti őket. Részt vállal a tanártovábbképzés erdélyi szakmai feltételeinek megteremtésében: pedagóguskönyvtár, tanfolyamok, konferenciák megszervezésében. E program összehangolója a *Tankönyvtanács*.

A másik program a romániai magyar felsőoktatásban részt vevő tanárok munkáját ösztönzi: támogatja a színvonalas tanár-diák vállalkozások kivitelezését, új szemléletmód és oktatási stratégiák bevezetését. Egy súlyt fektet az *elitképző magyar* programok beindítására, és olyan intézményes feltételek kialakítására, hogy a külföldön tanuló fiatal szakemberek itt, Erdélyben jussanak méltó munkahelyhez.

A fenti két programot az *Alapítvány* szigorú pályázati rendszerrel működteti.

Az *Alapítvány* céljai közt távlatilag szerepel egy *Collegium Transsylvanicum* nevű kutatási és oktatási intézmény alapítása.

Az Alapítvány székhelye: 3400 Cluj Napoca (Kolozsvár), Donath 68.

Telefon/fax: 40-95-187938

Cs. Gyimesi Éva védnök, Székely Győző ügyvez. igazgató

Vagyunk...

szlovákiai magyar költők és népdalok magnókazettán

Komárom megyei szponzorok, a tatabányai Városház, a Kőrnsztok Alapítvány és a megyeszékhelyi Közművelődés Háza gondozásában jelent meg a versmondó *Tóth Zsóka* szerkesztésében *Vagyunk* címmel az a hangkazetta, melyen a szerkesztő kortás szlovákiai magyar költők verseit mondja as kisérőtel *Szvorák Kati* énekel gőmöri és zaborvidéki dalokat.

Utóbbiak folyvást figyelmeztetnek arra – ha netán elfelejtünk -: ez a népdalkincs nemcsak szerves, hanem sok szempontból nélkülözhetetlen része a magyar népdal kincsestárának. A Zaborvidék azóta tankönyveinkben is közkeletű archaikus párosítói, szentivánéji szokásdalaik nélkül egyszerűen foghíjas lenne népzenei és néprajzi közismeretünk.

S a versek? *Barak László, Hizsnai Zoltán, Gál Sándor, Tóth László, Kulcsár Ferenc, Zs. Nagy Lajos, Tózsér Árpád, Ozsvald Árpád, Balla Kálmán, Batta György, Krausz Tivadar és Bettes István* művei. Kiolvasható a szerkesztői-összeállítói szándék: e versek az általános ember, a közép-kelet-európai és a kisebbségi magyar sors elbonthatatlan rétegeiből és rétegeiről szólnak.

Krausz Tivadar *Hegy vagyok* című versének meghökkenítő zárósora az előadó felfogásában még háttorzongatóbb. „*Magyar vagyok!*” – kiáltja Tóth Zsóka, majd félénk-zavartan, halkán hozzátá teszi: „Na, most mit csinálnak?...”

A nyelvvesztésről szóló drámai tudósítás Bettes István groteszkje. A címe figyelmeztet, hogy valami furcsaság következik: „Velsz a madam módján”. A selypítés, a beszédhibák itt öni-ronikus-tragikomikus állapotrajz hitelesítésére szolgálnak. „Modellnek lenni mindenestül...” – mily furcsa ez az öntudatos feladatvállalás motyogó nyelven. Folytatódik a már-már kegyetlen öncsúfolódás. „Nelvében él a nemzet. Dönölűszép. Ám miben él, aki szelypít?”

„Ázélit csak idekiszem...” – zárul a vers. Torokszorító jelentés az állapotról, amikor már a nyelv sem tölti be közösségteremtő szerepét. Szigorú kritika-önkritika mindazoknak, akik eme valóság fölött kiabálnak nagy és nemes dolgokról. Segélykérő jankijáltás mindazokhoz, akiknek megadatik, hogy tehessenek valamit. Pontos kiejtéssel és hangsúllyal: *gyönyörűszépen*.

Tóth Zsóka – Szvorák Katalin: *Vagyunk*. (Szerk.: Tóth Zsóka, producer: Cserteg István) Peron Music Kiadó, MK 924. 1992.

Állásfoglalás a tárgyilagosságról történelemtanításról

*„A prófétának és a demagógnak
azt kell mondani:
'Menj ki az utcára
és beszélj nyilvánosan.'
vagyis oda,
ahol lehetséges a bírálat.
Az előadóteremben,
ahol az ember a hallgatóival ül
szemben,
a prófétának és a demagógnak
hallgatnia kell,
és az oktatóknak kell beszélnie,
S felelőtlenségnek tartom,
ha az oktató kihasználja
azt a körülményt,
hogy a hallgatóknak előmenetelük
végett
látogatniuk kell kollégiumát
s ott senki sincs,
aki bírálhatja...”*

Max Weber: *A tudomány mint hivatás* (1919)

Századunkban a hatalom mindenkorai birtokosai általában a hivatalos ideológia, az államilag támogatott világnézet terjesztését, sőt nem egyszer az aktuális kormánypolitika támogatását várták el a magyar történelemtanároktól. Történelemtanításunk azonban soha nem vált mindenestül a hatalom kiszolgálójává. Egyre szélesebb körben elfogadott értékévé vált a tárgyilagosság, a különböző eszmei és politikai irányzatoktól való tudatos távolságtartás. Nehéz időkben formálódtak ki ennek a magatartásnak az alapelvei, de úgy gondoljuk, hogy tárgyilagosságnak maradni a demokráciában sem sokkal könnyebb. Ezért határoztuk el, hogy – remélve a történelemtanárok széles körének egyetértését – megfogalmazzuk azokat a magatartási normákat, amelyek önkéntes vállalása megítélésünk szerint segíthet elkerülni legalább a legveszélyesebb politikai csapdákat.

1. Az igazság a legfontosabb. A világnézeti mondanivalónál, az érzelmi hatásoknál és az előadás eleganciájánál fontosabb, hogy mindig a legjobb meggyőződésünk szerinti igazgat mondjuk.

2. Törekedni kell a tények és értékelések elválasztására. Tudatosítani kell a tanulóknak, hogy a tények elvileg egzakt módon igazolhatók vagy cáfolhatók (bár sokszor a tények maguk is vitatottak), az értékelések azonban mindig alternatív jellegűek (bár érvekkel alátámaszthatók).

3. A fontosabb vitatott történelmi tények (pl. a kettős honfoglalás elmélete, Kassa bombázása) vagy értékelések (pl. a kiegyezés, egyes történelmi személyiségek) esetében törekedjünk a különböző álláspontok bemutatására.

4. Ahol lehetőség nyílik, mutassák be – lehetőleg források alapján – a történelem egymással szemben álló szereplőinek álláspontját. Törekedjünk annak megértésére, hogy az egymással szemben álló nézetek egyaránt végig-gondolhatók, megérthetőek és átélhetőek.

5. A történelemtanítás mindig értékközvetítés is. Nyíltan vállalnunk kell a humanizmus, a béke, a szabadság, a demokrácia, a szolidaritás és a környezetvédelem alapértékeit. Fel kell lépünk az agresszív magatartásformákkal és világnézetekkel, a fajgyűlölettel és a militarizmussal, a zenyéni és kollektív emberi jogok megsértésével, a természeti környezet tönkretételével szemben.

6. Tanárnak és diáknak egyaránt joga van saját nemzeti, etnikai, vallási, lokális stb. identitásához és ahhoz, hogy azt mások is tiszteletben tartsák. Tilos a tanulókat azonosságtudatában megsérteni, érzelmi kötődéseiről becsmérlően vagy gúnyosan nyilatkozni. A közösen vállalt identitás elmélyítése és megalapozása ugyanakkor a történelemtanítás egyik alapvető feladata.

7. A tanulóknak joga van az önálló véleményalkotáshoz. Teljesítményének értékelését semmilyen formában nem befolyásolhatja a történelmi tényekről vagy személyekről alkotott értékítélete.

8. A világnézeti és politikai propagandát száműzni kell a tanár-diák kapcsolatból.

9. A tanár saját meggyőződésének, világnézetének eltitkolása éppolyan káros lehet, mint ha a gyerekekre erőlteti azt. Legyen azonban szabály, hogy (1) lehetőleg előbb a tanulók fejtsek ki álláspontjukat, (2) törekedjünk a sajátunktól eltérő álláspontok korrekt bemutatására is.

10. Kifejezetten politikai kérdésekben a tanár akkor nyilatkozzék, ha a tanulók erre megkérnek, és akkor is az előző pontban kifejtett szempontok figyelembevételével.

11. Veszélyesek és károsak a rejtett politikai utalások, a cinkos összekacsintások, a „nem mondjuk ki, de tudjuk, miről van szó” mentalitás. (Óvakodjunk a tetszetős, ám esetleg félreérthető vagy félrevezető analógiáktól.)

12. A tanár mindig olyan világnézeti vagy politikai álláspontot képviseljen, amelyet igaznak tart. Semmilyen politikai nyomás vagy légkör nem kényszerítheti a tanárt arra, hogy lelkiismeretével, meggyőződésével ellentétes nyilatkozatokat tegyen.